

Itäsuomalaiset kanadan-siirtolaiset

Eija Kettunen-Hujanen: Elämän pakkoraossa vai matkalla vaurauteen? Savosta, Pohjois-Karjalasta ja Kainuusta 1918–1930 muuttaneiden siirtolaisten sopeutuminen Kanadaan. English Summary. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, *Bibliotheca Historica* 58. Helsinki 2000. 184 s., 17 liitettä.

■ Siirtolaisuus eri muodoissaan on omana aikanamme kiistanalainen ja paljon keskustelua herättävä kysymys. Se on ajankohtaista politiikkaa, taloutta ja kulttuurisuhteita sekä inhimillistä draamaa. Eri alojen tutkijat selvittelevät siirtolaisuuteen liittyviä ilmiöitä, sen eri muotoja kuten vapaaehtoista ja laitonta siirtolaisuutta, pakolaisuutta ja monia muita asioita.

Suomalaisella siirtolaishistorian tutkimuksella on useiden vuosikymmenten ansiokas perinne. Kuitenkin edelleen on sellaisia siirtolaisuuteen liittyviä asioita, joista on suhteellisen vähän tietoa. *Eija Kettunen-Hujanen* kohteena on suhteellisen vähän tutkittu siirtolaisuuden osa-alue, itäsuomalaiset siirtolaiset. Hänen käyttämänsä elämäkertahistoriallista tutkimusnäkökulmaa on suhteellisen vähän hyödynnetty kaukosiirtolaisuuden historian tutkimuksessa sen työläyden vuoksi. Eija Kettunen-Hujanen on tarkastellut Savos-

ta, Pohjois-Karjalasta ja Kainuusta vuosien 1918–1930 välillä Kanadaan menneitä siirtolaisia ja heidän elämänsä kulkuaan. Viipurin läänin siirtolaisuus on rajattu lähinnä työekonomisista syistä pois, mikä on perusteltua.

Eniten tällaisia tutkimusongelmia on tähän mennessä tutkinut Reino Kero (Turun yliopisto) mm. satakuntalaisten siirtolaisuuden yhteydessä. Kanadalainen Varpu Lindström (York University, Toronto) puolestaan on tarkastellut monia kanadansuomalaisten sosiaali- ja kulttuurihistorian kysymyksiä, joihin Eija Kettunen-Hujanen viittaa väitöskirjassaan.

Lähemmän tarkastelun kohteena ovat siis useat sadat itäsuomalaiset siirtolaiset. Tarkasteluvuosina lähti tutkimusalueelta passitilastojen mukaan lähes 4 700 siirtolaista (taul. 6, s. 45), joista miehiä lähes 60 %. Kuten siirtolaiset yleensä, joukko oli suhteellisen nuorta, mukana myös perheellisiä. Tekijä pyrkii otoksenomaisesti tutkimaan kanadansiirtolaisuutta luomalla pienoiselämäkertoja, analysoimalla niitä ja vetämällä yleisempiä johtopäätöksiä siirtolaisuusilmioistä ja ihmiskohtaloista sen yhteydessä. Työpaikkatietoja hän on saanut koottua 425 Kanadaan menneestä itäsuomalaisesta, asuinpaikkatietoja runsaasta tuhannesta henkilöstä. Lähtökohtana on kanadansiirtolaisten sosiaalinen tausta kotimaassa. Erityisnäkökulmana on siirtolaisten työuran seuraaminen ja vielä kysymys, miten työ ja asuinpaikka liittyivät toisiinsa siirtolaisen elämässä.

Eija Kettunen-Hujanen väi-

töskirja antaa paljon mielenkiintoista ja uutta tietoa itäsuomalaisen kanadansiirtolaisuuden historiasta ja on merkittävä aluevaltaus suomalaisessa siirtolaishistorian tutkimusperinteessä. Vastaavanlaisella perusteellisuuudella, lähtömaasta alkavalla elämäkerrallisella menetelmällä tuskin on tutkittu mitään siirtolaisryhmää Kanadassa. Pienempiä määriä siirtolaisia on seurattu esimerkiksi haastattelututkimusten avulla. Hänen käyttämänsä elämäkertametsodi antaa myös tärkeää lisätietoa siirtolaisten akkulturaatioproblematiikkaan. Tutkimus on perustaltaan kvantitatiivinen, mutta hyödyntää kvalitatiivista tietoa valaisemaan ihmisiä numeroiden takana. Numerollista tietoa on erittäin runsaasti, myös koottuna taulukkoihin tekstiin ja liitteisiin.

Keskeinen ratkaisu liittyy tutkimusmetodiin ja aineiston valintaan. Aineisto on koottu niin lähtöalueelta kuin päämääräalueilta. Suomesta on ollut käytettävissä passiluettoja, kirkonkirjoja ja vastaavaa aineistoa. Matkaan liittyviä tietoja on myös laivaluettelosta. Kanadalainen aineisto on peräisin sekä viranomaisilta että kanadansuomalaisilta yhdistyksiltä, joiden materiaalia säilytetään esim. Ottawan valtionarkistossa sekä Thunder Baysa Lakehead Universityssä. Näin tekijä on muodostanut pienoiselämäkertoja, joita hän käyttää havainnollistamaan siirtolaisten työhön, asuinpaikkaan ja elämänvaiheisiin liittyviä tutkimuskysymyksiä. Luonnollisesti eri henkilöistä on koostunut tarkkuudeltaan eri laatuisia elämäkertoja – joiden-

kin osalta tiedot ovat yksityiskohtaisia, joidenkin osalta melko yleisiä ja viitteenomaisia.

Menetelmällä on muodostunut nk. tavallisen ihmisen elämänvaiheiden selvityksiä ja arkipäivän historiaa. Se osoittaa, miten siirtolainen joutui olemaan lähes jatkuvassa liikkeessä, hakemaan uusia työtilaisuuksia muuttuvassa tilanteessa. Useat joutuivat muuttamaan monta kertaa ammattia ja asuinpaikkaa. Alle kymmenesosa päätyi maataloilille. Savolaiset asuttivat esimerkiksi Ontarion länsiosan Tarmola – nimistä paikkakuntaa ja muokkasivat sen kivisiä peltoja – ehkä seutu muistutti Savon kivikkoista pienviljelystyyppiä.

Kysymys siirtolaisen etappimuuton merkityksestä nousee tutkimuksessa tärkeänä esille. Siihen viitataan useassa yhteydessä ja ehkä koko etappisiirtolaisuutta olisi voinut tarkastella keskitetymin.

Suomessa ensimmäinen etappi saattoi olla muutto toiselle paikkakunnalle tai kaupunkiin kun toiseen tai kolmanteen etappiin lähdettiin siirtolaiseksi. Kanadassa etappimuutto oli siirtymistä työn perässä paikkakunnalta toiselle, jopa ammattia vaihtaen. Itä-Kanadan Quebecin ja Montrealin merkitys etappina tulee keskeisesti ja ehkä jopa aineiston vinoutuman korostamana liikaakin esille. Se oli monille maitihintolualuetta. Montrealin seudulta oli ehkä hyvä hakea ensimmäinen työpaikka ja sen jälkeen jatkaa matkaa muualle kaivoksille, metsätöihin tai palvelustehtäviin. Maantieteellisesti kaukaisin etappi oli länsirannikolla British Columbiasa, jonne vain harvat itäsuoma-

laiset päätyivät – ehkä alueen kalastuspainotteiset ammatit eivät heitä houkutelleet.

Keskeisiin tuloksiin kuuluu havainto, että itäsuomalaisilla oli korkea lähtö- ja paluukynnys. Siirtolaiset olivat sosiologi J.-P. Roosin käsitettä käyttäen ”elämän pakkoraossa” ja kamppailivat elintasonsa puolesta. Tähän liittyi monilla lähes jatkuva uuden työpaikan haku ja uuden asunnon etsintä.

Itäsuomalaiset ovat sijoittuneet yleisesti siirtolaisille tyypillisiin ammatteihin. Miehet hakeutuivat metsätöihin, maatalouteen, kaivoksiin ja rakennuksille. Nämä työt olivat tuttuja monille jo kotimaan pienviljelyksillä. Naisille oli tyypillistä sijoittuminen palvelijantehtäviin. Itäsuomalaiset naiset olivat poikkeuksellisen runsaasti palvelijoina. Lähes kaikki otoksessa olleet naispuoliset siirtolaiset hakeutuivat näihin tehtäviin, alkuvaiheissa varsinkin Quebecin maakuntaan ja siellä Montrealin kasvavaan kaupunkiin. Tekijä on kuitenkin aivan oikein painottanut sitä, että palvelijantehtävien korostuminen voi olla seurausta aineiston vinoutumasta, eli siitä että hän on käyttänyt runsaasti Montrealin Siirtolaiskodin aineistoa. Kyseinen paikka oli yhteydessä Montrealin Suomen pääkonsulaattiin ja se oli jopa eräänlainen työnvälitystoimisto.

Väitöskirjassa tulee esiin koko siirtolaiselämän kirjo työ- ja asuinpaikkahistorioiden kautta nähtynä. Se oli kovaa työntekoa ja myös ongelmia oli alkaen työ- ja asuinolojen pysyvyyksymyksestä ja ulottuen aivan henkilökohtaiselle

tasolle. Eija Kettunen-Hujanen päätyy korostamaan, että itäsuomalaiset olivat ehkä hyvin sopeutuvia, siis menestyviä ”elämän pakkoraossa”. Olisiko tämä itäsuomalaista tai savolaista kekseliäisyyttä ja joustavuutta? Ammattien kirjo oli runsas ja vaihteleva. Itsenäisiä yrittäjiä löytyi jonkin verran, mutta kultaa vuolleita ei juuri ollut aineistossa. Lähimmäs tätä ehkä pääsi sorakuningas ”Räveli-Kankkunen”. Rikastumaan tuskin pääsivät itäsuomalaiset kieltolain ajan lestineittäjänaiset koiratorpissa eli salakapakoissa sen paremmin kuin ”hyvämaineiset, kauniit ja hyvin koulutetut” suomalaiset ilotytöt isommissa ja pienemmissä ”kissataloissa”. Mainitunkaltaisissa (s. 106-107) ja eräissä paikallisiin lehtikirjoituksiin tukeutuvissa kohdissa olisi toivonut tekijältä tiukempaa lähdekriittistä otetta.

Myös menestymättömiä oli siirtolaisten joukossa. Oli sellaisia, jotka joutuivat elämään vanhuutensa yksin ja huonoissa oloissa, joitakin karkotettiin maasta, lähinnä ”taloudellisen epäonnistumisen” seurauksena. Talouslama koetteli ankaraasti monia kuten näkyy ”Mau-non” kohtalosta, jota käytetään yksilöllisenä havaintoesimerkinä useassa yhteydessä. Tiedossa olevista henkilöistä yli 40 palasi kotimaahan, vaikka jotkut lähtivät vielä uudelleen. Neuvosto-Karjala kutsui lama-kauden aikana pientä määrää itäsuomalaisia rakentamaan ihanneyhteiskuntaansa. Suomeen palanneiden määrä on niin pieni, ettei sen perusteella voida vakuuttavia päätelmiä tehdä. Palanneiden suhteellinen osuus oli kuitenkin yllät-

tävän pieni verrattuna muihin suomalaisiin siirtolaisiin.

Rakenteeltaan tutkimus on onnistunut, vaikka systemaattinen asioiden käsittely aiheuttaa toistoa. Metodisesti työ etenee siten, että työ- ja asuinpaikkatietoja tarkastellaan yksittäisten henkilöelämäkertojen kautta, mistä seuraa paikoin luettelonomaisuutta. Kuitenkin työ etenee johdonmukaisesti. Siinä hyödynnetään myös siirtolaisuuden yleisiä teoreettisia malleja. Tekijä asettuu kannattamaan nk. core-periphery-mallin selitysarvoa kanadansiirtolaisuuden yhteydessä. Hänen lukuisat esimerkkita-pauksensa tukevat käsitystä siitä, että kehittyvän talousalueen vetovoima määräsi muuttoliikkeiden ja etappien suunnan. Tämä näytti pätevän sekä Kanadan – Suomen siirtolaisuus-suhteessa että ilmeisesti myös Kanadan sisällä tapahtuneissa muutoissa.

Tekijä tuntee hyvin alan tutkimuskirjallisuuden ja on tätä tutkimusta varten joutunut monipuolisesti perehtymään Kanadan ja koko Pohjois-Amerikan siirtolaisuuden historiaan. Työn viimeistelyssä olisi tosin ollut parantamisen varaa (esim. liitteet). Osa viimeistelyvirheistä johtui nykyajan tietokoneteknologian aiheuttamista ”omavaltaisista” muutoksista, joita tosin olisi voinut valvoa tarkemmin. Tämänkaltaista tutkimusta olisi voinut havainnollistaa enemmän graafisesti ja kuva-aineistolla.

Tutkimus antaa mielenkiintoisen näkökulman koko Kanadan siirtolaispopulaation työ- ja asuinoloihin. Henkilötasolle viedyn analyysin kautta se lisää tietojamme merkit-

tävästi itäsuomalaisen, suomalaisen ja kanadalaisen siirtolaisuuden historiasta ja nykypäivän tilanteen taustoista. Se on hyvä osoitus uudenlaisen näkökulman tarjoamista mahdollisuuksista aihepiiristä, jossa ehkä jo arvellaan ”kaiken olevan tutkittua”. Toivon mukaan tästä väitöskirjasta julkaistaan osia englanninkielisenä aiheen kansainvälisen merkittävyyden vuoksi.

Auvo Kostainen

Punaisen fennomanian uho ja tuho

Markku Kangaspuro: Neuvosto-Karjalan taistelu itsehallinnosta. Nationalismi ja suomalaiset punaiset Neuvostoliiton vallankäytössä vuosina 1920-1939. SKS Bibliotheca Historica 60, Helsinki 2000. 402 sivua, kuvitettu.

■ Otettiinpa tarkastelun kohteeksi miltei mikä tahansa idänsuhteittemme lähihistoriaan liittyvä aihe tai vaihe, keskustelu joudutaan lähes poikkeuksetta aloittamaan viittamalla 1990-luvun alussa tapahtuneeseen Neuvostoliiton hajoamiseen. Sen ansiosta vielä kymmenisen vuotta sitten kaksiksi täysin mahdollomalta tuntunut asiaa on käynyt mahdolliseksi: Neuvostoliiton arkistojä-

on ainakin osittain avattu tutkimuksen käyttöön ja YYA-Suomessa idäntutkimusta kahlinneet poliittiset pidäkkeet ovat kirvonneet. Juuri näiden pidäkkeiden takia esimerkiksi Neuvosto-Karjalan 1920- ja 1930-lukujen historia, jota *Markku Kangaspuro* tutkii tuoreessa väitöskirjassaan, kuului ehdottomasti niihin tabuihin, joita taannoisissa suomalais-neuvostoliittolaisissa historioitsijaseminaareissa ei olisi voitu missään tapauksessa käsitellä.

1990-luvulla Karjala on noussut aivan uudella tavalla tutkimuksen polttopisteeseen. Uudessa tilanteessa myös suomalaiset ja venäläiset tutkijat ovat päässeet ensi kerran toden teolla harjoittamaan tieteellistä yhteistyötä. Joensuun ja Petroskoin yliopistoilla on ollut Karjala-tutkimukseen eräänlainen esikisoisuus, jota ne ovat myös kiittävästi käyttäneet hyväkseen. Joensuulaisten historioitsijoiden primus motor on ollut dosentti Antti Laine, jonka johtaman ”yhteiskarjalaisen” projektin hedelmiä on myös Markku Kangaspuron käsillä oleva väitöskirja.

Karjala on Euroopan läntisen ja itäisen kulttuuripiirin välistä rajaseutua, johon on vuosisatojen ajan kohdistunut ristiriitaisia intressejä kummatakin ilmansuunnasta. Venäjälle ja myöhemmin Neuvostoliitolle Karjala on ollut tärkeä ennen muuta Pietarin (Leninigradin) turvallisuuden ja Luoteis-Venäjän sotilasstrategisen merkityksen takia, sillä Karjalan kauttahan Venäjällä on (mm. rautatie)yhteys (vuodesta 1916) Muurmannin rannikon suliin satamiin Pohjoisella Jäämerellä. Suomelle Karjalasta